

Z OBSAHU ČÍSLA

Graduates' Night 2009

Výroční ceny města Hradce Králové

Bedrnův den

Nové perspektivy radioterapie
ve fakultní nemocnici

Studentská vědecká konference

Nemocniční péče v Hradci Králové
– 2. část

Hradecké medicínské priority (6) –
Transplantace ledviny

Rudolfinum - Ústav pro hluchoněmé
děti v Hradci Králové

Historie medicíny ve filatelii

Starověká Messéné

2009 Fourth Year Students Present Graduation Night At the Hotel Cernigov	
6.30	Group photo for Graduates
7.00-7.10	Seating Audition Videos Part I Mahadev Ramjee on guitar Zunera Anwar on violin Kateřina Kubičková (IFMSA) MUDr Petr Hajek on guitar Audition Videos Part II Movers & Shakers Dance Group Vojtěch Mezera (ASM)
8.00	Dinner Guest Speaker - MUDr Mohamed Farrag Medicated Graduate Speech Audition Videos Part III Julia Fischer on flute with Aadil Baach on piano Best Teacher Prizes + Special Recognition Award Abiose Orekoya singing Raffle Student/Teacher Quiz Aadil Baach on piano Graduate Presentation Class dance
10.30	Closing speech

Graduates' Night 2009

Dne 30. dubna se v hotelu Amber-Černigov konala již tradiční akce našich zahraničních studentů - Graduates' Night, kterou na počest absolventů 6. ročníku pořádají jejich kolegové ze 4. ročníku. Na 1. a 2. straně přinášíme fotoreportáž Ireny Šulcové a Daniela Brørse. Na titulní straně letošní zahraniční studenti.

Časopis SCAN založil a v letech 1991–2005 byl jeho vedoucím redaktorem PhDr. Vladimír Panoušek.

Šéfredaktor: Prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc. Sekretářka redakce Alena Hejnová. Adresa redakce steiner@lfhk.cuni.cz

Redakční rada: PhDr. Josef Bavor, prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc., Mgr. Martin Formánek, doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., prof. MUDr.

Ladislav Chrobák, CSc., Bc. Iveta Juranová, Ing. Eva Kvapilová, prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc., dr.h.c., plk. doc. MUDr. Roman Prymula, CSc.,

Ph.D., Ing. Jiří Ropek, Mgr. Jiří Štěpán, Bc. Hana Ulrychová, Miroslav Všečetka, doc. MUDr. Pavel Žáček, Ph.D., RNDr. Josef Židů, CSc.

Vydává Fakultní nemocnice v Hradci Králové jako čtvrtletník v nakladatelství ATD Hradec Králové (atd.hk@seznam.cz) • Ročník XIX (2009), č. 2

Tisk SWL, s. r. o., Praha-Uhřetěves • MK ČR E 11425 • ISSN 1211–295X

(Časopis Scan je zveřejněn též na webových stránkách FN a LF na adresách <http://pavouk.fnhk.cz/nove/> v kapitole Pro širokou veřejnost a <http://lfhk.cuni.cz> v kapitole Informační služby - Časopisy)

VÝROČNÍ CENY MĚSTA HRADCE KRÁLOVÉ

Dne 1. dubna se konal v sále Filharmonie Hradec Králové slavnostní večer u příležitosti udílení výročních cen města 2008–2009. Je velmi potěšující skutečností, že v rámci večera byli oceněni tři příslušníci fakultní nemocnice, lékařské fakulty a fakulty vojenského zdravotnictví v Hradci Králové.

Doc. MUDr. Leoš Heger, CSc. – cena Primus inter pares (Prvý mezi rovnými).

V brožurě vydané k příležitosti večera je laureát charakterizován takto:

Osobu doktora Leoše Hegera obklopuje záření. U profese rentgenologa, který jako pracovní nástroj využívá paprsky x, to vlastně není až tak neobvyklé. Ale kolem jeho osoby ve skutečnosti nejde jen o měřitelné elektromagnetické vlnění. I dnes, kdy svou původní profesi aktivně nevykonává, si jakýsi druh záření stále nosí s sebou. K emitování záření

Röntgenova je podle všeho potřeba obrovské množství energie a síly – u záření „Hegerova“ tomu bude zřejmě stejně.

Leoš Heger celý život pracuje v královéhradecké fakultní nemocnici. Jako rentgenolog se stal přednostou kliniky, podílel se na zavádění ultrazvukového vyšetřování v kardiologii a pracoval jako vedoucí prvního CT pracoviště v republice. Několikrát také jeho schopností využila prestižní zahraniční pracoviště.

Od roku 1996 je ve fakultní nemocnici ředitelem. Dál k této funkci není třeba mnoho dodávat. Hospodářské výsledky nemocnice jsou všeobecně dostupné a pak už stačí se po areálu projít a dívat se ... více než šedou tvář nemoci ukazuje barevnou tvář pomoci.

Leoš Heger je člověk u vesla, a to nejen obrazně, ale dočista reálně na vodách hradeckých řek. Zasloužil se o vznik královéhradeckého veslařského klubu a své nadšení pro aktivní sport rozšiřuje dál. Má řadu velmi sympatických vlastností, jejichž mimořádnost díky své skromnosti zřejmě sám nevnímá. O to intenzivněji je ale vnímá jeho okolí, a tak i krátké setkání s ním budí v lidech přání mít tohoto člověka za přítele.

Kpt. MUDr. Zdeněk Šubrt, Ph.D. – Cena primátora města za studentskou tvůrčí práci.

Dr. Šubrt v roce 2008 úspěšně ukončil studium doktorského studijního programu Vojenská chirurgie na fakultě vojenského zdravotnictví. Tématem jeho studia bylo chirurgické řešení nádorů jater novými přístupy. Přes experimenty na zvířatech je dovedl až ke klinickým aplikacím v oblasti chirurgie jater. Za dobu svého studia publikoval

dr. Šubrt 18 odborných prací, z nich 5 v časopisech s impakt faktorem.

Benjamín Víšek – Pamětní list primátora města za studentskou tvůrčí práci.

Oceněný je studentem třetího ročníku lékařské fakulty. Jeho práce „Charakteristika kmenových buněk periodontia“ získala 1. místo v teoretické sekci Studentské vědecké konference lékařských fakult ČR a SR v Košicích, 2008. Ač vlastně dosud na počátku studia, je již autorem či spoluautorem 4 odborných publikací.

Všem oceněným blahopřejeme!

I. Š.

JMENOVÁNÍ NOVÉHO DOCENTA

MUDr. Josef Šťásek, Ph.D. (1. interní klinika)
docentem pro obor Vnitřní nemoci, od 1. května 2009
Blahopřejeme!

XII. Bedrnův den

Ve dnech 23.–24. dubna se v Hradci Králové konal celorepublikový chirurgický sjezd pořádaný Chirurgickou klinikou a Katedrou válečné chirurgie.

Registrováno bylo více než 180 účastníků z celé České republiky i ze Slovenska.

Hlavním tématem sjezdu byly „Moderní trendy v břišní, úrazové a cévní chirurgii“. Organizátoři zvolili formu vyzvaných přednášek zařazených do monotematických minisekcí, které byly vhodně doplněny ilustrativními kazuistikami, přičemž auditorium mohlo interaktivně participovat pomocí hlasovacího zařízení. Druhým významným tématem, zařazeným vůbec poprvé na podobném jednání, byla výchova chirurgů, jejich edukace i vědecko-výzkumná činnost.

Po krátkém přivítání všech účastníků přednostou chirurgické kliniky doc. Ferkem, děkanem LF a ředitelem FN, kteří, každý z jiného pohledu, připomněli mimořádný význam a odkaz akademika Jana Bedrny, na jehož počest se Bedrnův den koná, byl první den věnován systému a způsobům vzdělávání mladých lékařů, zejména chirurgů. O důležitosti této problematiky svědčila i přítomnost náměstkyně ministryně zdravotnictví v demisi pro vzdělávání MUDr. Markéty Hellerové, která v úvodní přednášce informovala o aktuálně probíhajících změnách v systému vzdělávání na úrovni chystaných anebo již probíhajících legislativních změn. Proběhne-li legislativní proces podle plánu MZ, s účinností od 1.7.2009 se rozdělení specializačních oborů ze současných 83 změní na 40 oborů základních a 44 nastavbových (podobně, jako je tomu v ostatních zemích EU). Bude vytvořeno celkem 7 tzv. základních kmenů; pro chirurgické obory bu-

Děkan LF prof. Palička, ředitel FN doc. Heger a přednosta chirurgické kliniky doc. Ferko předávají Pamětní medaile akademika Jana Bedrny (zleva) prof. Dominikovi, doc. Kročovi a prof. Emrovi

de společný tzv. chirurgický kmen v délce trvání 24 měsíců. Po jeho absolvování bude moci lékař žádat o zařazení do nastavbového oboru specializačního vzdělávání, které bude provádět příslušné akreditované zdravotnické zařízení(!), nikoliv ministerstvo zdravotnictví jako je tomu dosud.

V následujícím bloku, který byl na chirurgickém kongresu zcela nově věnován studentům doktorského studijního programu v oboru chirurgie, zaznělo ve dvou sekcích 13 přednášek mladých lékařů ze všech lékařských fakult ČR. Prezentovali průběžné výsledky svých prací, přičemž, což je obzvláště potěšitelné, se ve velké míře věnují experimentální činnosti nebo dobře připraveným klinickým studiím.

Druhý den jednání měl slavnostní úvod. V rámci oficiálního zahájení byly předány Pamětní medaile akademika Jana Bedrny třem významným osobnostem, které se zasloužily o rozvoj chirurgických oborů a spolupráci s chirurgickou klinikou v Hradci Králové. Medaile z rukou děkana LF, ředitele FN a přednosta chirurgické kliniky převzali prof. MUDr. Jaromír Emr, DrSc., emeritní přednosta ortopedické kliniky, doc. MUDr. Michal Kroč, CSc., významný bývalý pracovník neurochirurgické kliniky a prof. MUDr. Jan Dominik, CSc., eme-

ritní přednosta kardiouchirurgické kliniky v Hradci Králové. Jménem významných promluvil prof. Dominik, který rovněž podtrhl nesmazatelné zásluhy a místo akademika Bedrny v československé a evropské chirurgii.

V následující sekci m.j. doc. Ferko komplexně analyzoval úlohu a odpovědnost chirurga ve vztahu k operačnímu traumatu, operaci jako takové u každého chirurgického nemocného. Zdůraznil aspekty odborné i etické v přístupu k nemocnému,

z hlediska taktiky operování a strategie celkové chirurgické léčby.

Následující program probíhal ve dvou paralelních sekcích. Jedna, věnovaná abdominální chirurgii, se zabývala tématy – incidentální karcinom žlučníku, kolorektální chirurgie, otázky mukózního a transmurálně se šířícího karcinomu s postižením uzlin, akutní biliární pankreatitida a cholecystitida, jakož i chirurgickou technikou při řešení ložiskového postižení jater. Druhá sekce věnovaná úrazové chirurgii se zabývala opět formou interaktivních kazuistik s doplňujícími přednáškami vstupním vyšetřením u nestabilního úrazového pacienta, tupými traumaty hrudníku a jejich významem u polytraumat.

Závěrem je možno konstatovat, že kongres proběhl úspěšně na vysoké odborné i společenské úrovni. Jak ve svém závěrečném hodnocení řekl prof. Antoš, kongres zcela nového stylu, obsahující témata výuky, výchovy, vědy a výzkumu v chirurgii, jakož i problémy každodenní chirurgické praxe, svou náplní, ale i bezchybným provedením zaslouží ocenění „jednička s hvězdičkou“. Organizátoři tak nastavili vysoko latku pro příští Bedrnovy dny, které budou pořádány v Hradci Králové vždy ve dvouletých intervalech.

*Doc. MUDr. Leo Klein, CSc.
Chirurgická klinika*

Nové perspektivy radioterapie ve fakultní nemocnici

J. Petera, M. Zouhar, M. Vošmik

Obr. 1: Varian Clinac C/D

Radioterapie je druhou nejstarší léčebnou modalitou používanou při léčbě zhoubných nádorů, po léčbě chirurgické. Ani v kontextu soudobé multidisciplinární onkologické léčby neztrácí na svém významu. Svým kurativním potenciálem se staví hned za léčbu chirurgickou, kromě toho umožňuje v řadě indikací léčebné postupy, které šetří orgány a má nezastupitelné postavení v léčbě paliativní. Je to dynamicky se rozvíjející obor; nové technologie i nové radiobiologické poznatky zvyšují šanci na vyléčení nádoru a snižují riziko radiačního poškození zdravých tkání. Předpokladem plného využití možností radioterapie je moderní technické vybavení a kvalifikovaný personál. Přes vysoké vstupní investiční náklady je radioterapie léčbou ekonomicky velmi efektivní. Podle švédské studie zaměřené na ekonomiku onkologické léčby tvořila částka na radioterapii jen 5,6 % celkových nákladů.

Fakultní nemocnice Hradec Králové byla tradičně předním pracovištěm při zavádění nových metod radiační léčby. Byla prvním pracovištěm v Československu, které začalo na přelomu 60. a 70. let používat betatron, Klinika onkologie a radioterapie byla průkopníkem trojdimenzionální radioterapie karcinomu prostaty a jako první domácí pracoviště zavedla do klinické praxe v roce 2003 radioterapii s modulovanou intenzitou. V posledních letech však bylo přístrojové vybavení pro radioterapii již fyzicky opotřebované a morálně zastaralé. V létě

minulého roku se podařilo, i díky podpoře z evropských strukturálních fondů, situaci napravit. Byla provedena rozsáhlá modernizace ozařovacího traktu a byly uvedeny do provozu dva lineární urychlovače Varian Clinac C/D (obr. 1) a CT simulátor Siemens Somatom Sensation (obr. 2). Toto zařízení umožňuje poskytovat radioterapii naváděnou obrazem, radioterapii s modulovanou intenzitou a 4D radioterapii.

Oba lineární urychlovače jsou vybaveny zobrazovacím zařízením, které umožňuje zhotovit 2D radiologický

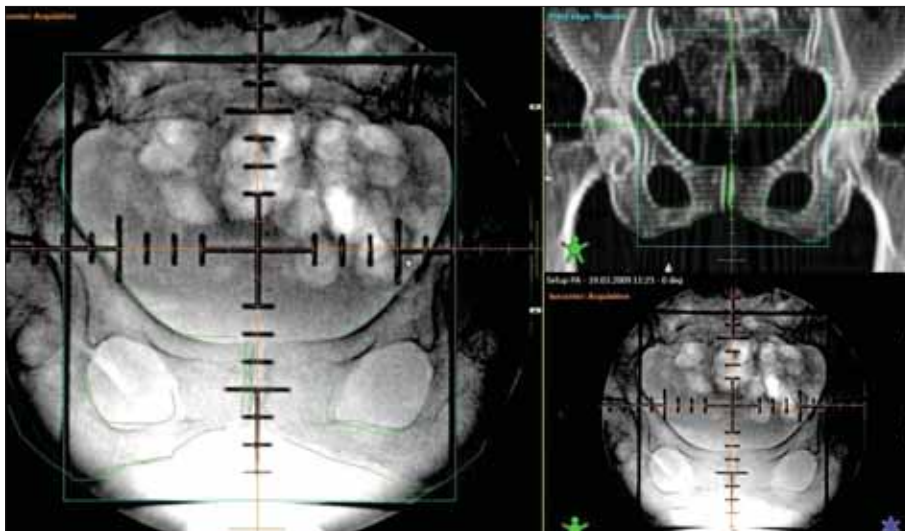

Obr. 2: CT simulátor

obraz, ale i 3D CT cílové oblasti před každým ozářením. Tyto obrazy jsou porovnány s plánovacím CT obrazem a pozice pacienta je před ozářením automaticky upravena tak, aby bylo dosaženo shody obou obrazů. Tím je zajištěna milimetrová přesnost ozáření, snižuje se riziko ozáření zdravých tkání a minútí tumoru (obr. 3). Kromě zobrazení kostních struktur a tumoru je možné do nádoru aplikovat miniaturní zlatá zrna, která slouží jako ukazatel pozice nádoru v kV obraze. Tato technika se využívá například při ozařování prostaty, která může v důsledku měnící se plynové náplně rekta měnit svou polohu o řadu milimetrů oproti kostěným strukturám, které se jinak běžně používají k nastavení ozařovacích polí (obr. 4).

Lineární urychlovače jsou dále opatřeny portálovým zobrazením na bazi amorfního silikonu. Toto zařízení umožňuje zobrazit terapeutický svazek záření po průchodu pacientem a potvrdit přesnost ozáření. Navíc portálové zobrazení lze využít i ke kontrole správnosti podané dávky záření.

Terapeutický svazek záření je tvarován mnoholistovým kolimátorem se 120 lamelami. Lze tak ozářit pouze nádor a vyhnout se expozici zdravých tkání. Dynamický mnoholistový kolimátor, který mění svou konfiguraci plynule v průběhu ozařování, je rovněž metodou provádění radioterapie s modulovanou intenzitou. Při ní se svazek záření rozloží na jednotlivé paprsky s různou intenzitou a dosahuje se programové nehomogenity toku záření v ozařova-

Obr. 3: Korekce nastavení pacienta pomocí kostěných struktur pánve

cím poli. Výsledkem je možnost přesného ozáření nádorů v těsné blízkosti kritických struktur (chiasma optického nervu , plicní nádory v blízkosti míchy, karcinom prostaty v blízkosti rekta) nebo aplikace ozáření s navýšením dávky na určitou část cílového objemu (tzv. integrovaný boost), kdy v průběhu jednoho ozáření je podána nižší dávka na oblast s mikroskopickým nádorovým postižením a vyšší dávka na makroskopický nádor. Integrovaný boost je využíván zejména při ozařování nádorů ORL oblasti, kde rovněž v řadě případů umožňuje šetření slinných žláz a snižuje výskyt xerostomie.

Nový CT simulátor nejen poskytuje precizní zobrazení pro plánování radioterapie a urychluje ji, ale především má možnost poskytnout informace o změnách pozice nádoru v čase, např. u plicních nádorů v průběhu dýchacího cyklu. Největší problém při radioterapii plicních nádorů představuje právě jejich respirační pohyb. Aby nedošlo k minutí nádoru v různých fázích dýchání, je nutné ozařovat nejen nádor, ale celou oblast, ve které se při dýchání pohybuje. Tak se zároveň ozáří velký objem zdravé plicce a je nutné snížit dávku záření. Řešení přináší čtyřrozměrná radioterapie, která vnáší do ozařovacího procesu časový faktor. Největšímu zájmu se těší metoda tzv. gatingu

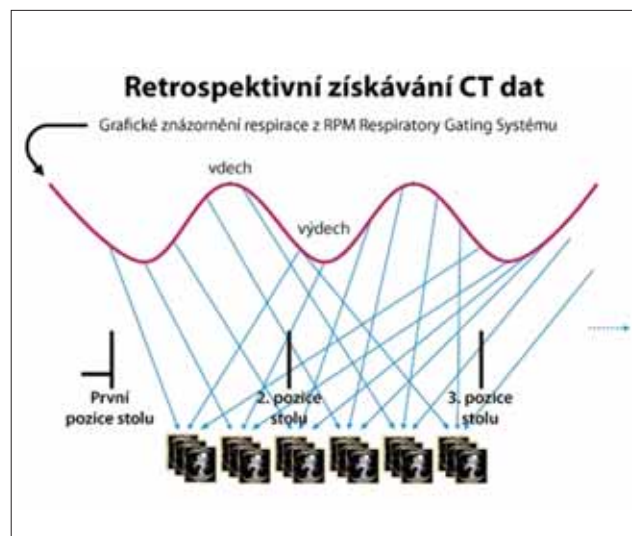
Obr. 4: Korekce nastavení pomocí zlatých zrn v prostatě

(z angl. gate = vrata; brána), kdy ozařování tumoru probíhá jen v určité fázi dýchacího cyklu, kdy je pohyblivost nádoru nejmenší. Řešení firmy Varian, kterým je vybavena naše klinika, je založeno na infračervené kameře, která snímá reflexní ukazatel umístěný na hrudníku nebo břichu pacienta. Snímání dýchacích pohybů v průběhu CT vyšetření umožňuje synchronizaci CT snímků s dýcháním. Při prospektivním gatingu je sektor („okno“) respiračního cyklu, ve kterém bude probíhat ozáření, určeno před získáním CT snímků. CT snímky jsou provedeny pouze v rozmezí

tohoto „okna“. Omezujícím faktorem je dlouhá doba získávání CT dat. Při retrospektivním gatingu jsou CT data získávána v každé pozici stolu po dobu trvání minimálně jednoho respiračního cyklu. Každý CT snímek je přidělen do určité fáze respiračního cyklu (bin). Výsledkem je zpravidla 10 CT binů, z nichž každý odpovídá 10 % respiračního cyklu (obr. 5). Provedení 4D CT hrudníku trvá asi 90 s. Lze tak dosáhnout významného snížení cílového objemu pro ozáření, velikosti ozařovacích polí i objemu ozáření zdravé plicní tkáně.

V letošním roce by měla následovat modernizace vybavení pro brachyterapii, tj. metodu léčby zářením, kdy radioaktivní zdroje jsou zaváděny přímo do tumoru nebo do jeho bezprostřední blízkosti. Modernizace umožní rozšířit tuto metodu i na karcinom prostaty, kde brachyterapie poskytuje u časného stádia stejnou kontrolu nádoru jako radikální prostatektomie nebo zevní ozařování, ale s nižším rizikem impotence a inkontinence moči.

(prof. MUDr. Jiří Petera, Ph.D., přednosta,
ing. Milan Zouhar, vedoucí fyzik odd. radioterapie,
MUDr. Milan Vošmik, Ph.D., primář –
Klinika onkologie a radioterapie)

Obr. 5: Retrospektivní gating

Autor Kudovy klasifikace v Hradci Králové

Profesor Kudo provádí endoskopické vyšetření tlustého střeva (vlevo dr. Mori, vpravo dr. Pintér)

Dne 14. dubna se ve Výukovém centru ve fakultní nemocnici konal již třetí mezinárodní workshop gastrointestinální endoskopie. Hostem loňského ročníku byl japonský gastroenterolog Prof. Hironori Yamamoto, vynálezce dvoubalonové endoskopie, který v Čechách předvedl kromě této techniky také excelentní výkon endoskopické slizniční resekce. Letos Českou republiku navštívil Prof. Shin-ei Kudo, celosvětově známý jako autor klasifikace neoplastických lézí tračnicku dle povrchové struktury (pit-pattern classification).

Prof. Shin-ei Kudo (1947) je přednostou gastroenterologického centra nemocnice Northern Yokohama Hospital, která je součástí Showa University. Toto centrum je významným mezinárodním klinickým i výukovým centrem digestivní endoskopie. Oblastí, ve které prof. Kudo nejvíce přispěl k rozvoji světové gastrointestinální endoskopie, je princip detekce časných kolorektálních neoplázií pomocí povrchových charakteristik, o čemž svědčí i jeho klíčová monografie „Early colorectal cancer: detection of depressed types colorectal carcinomas“ a četné články na toto téma ve světových časopisech. Prof. Kudo navštívil Českou republiku poprvé a hradecká akce byla jedinou, na které demonstroval svoje znalosti a dovednosti.

Diagnostické techniky bylo možné prezentovat i na komplikovaných případech pacientů s podezřením na hyperplas-

tickou polypózu a s polypy při ulcerózní kolitidě (tzv. DALM léze). Kromě diagnostiky japonský host provedl i léčebné výkony – endoskopické slizniční resekce. Prof. Kudo svoje působení ve fakultní nemocnici uzavřel přednáškou na téma endoskopická klasifikace lézí tračnicku.

Výkony japonského specialisty doplnily neméně zajímavé výkony hradeckých gastrointestinálních endoskopistů. Doc. Rejchrt provedl implantaci biodegradabilního stentu do stenózy u pacienta postiženého Crohnovou chorobou. Biodegradabilní stenty jsou celosvětově novinkou v gastroenterologické výbavě a Česká republika má v jejich výrobě prvenství ve světě. Doc. Kopáčová předvedla endoskopickou slizniční resekci plošné neoplázie tlustého střeva.

Doc. Rejchrt předvádí zavedení biodegradabilního stentu do tenkého střeva dvojbalonovou technikou (tyto výkony se v České republice dosud provádějí pouze v Hradci Králové)

Workshopu se aktivně účastnili i kolegové z Vítkovické nemocnice v Ostravě; prim. Urban náleží v České republice mezi přední odborníky v diagnostice a léčbě plochých lézí kolorekta, spolu s dr. Repákem provedli diagnostiku neoplastické léze v rektu pomocí endoskopické ultrasonografie. Přítomní mohli porovnat potenciál klasického endosonografu a vyšetření tzv. minisondou. Letošní workshop však nebyl věnován jen problematice dolní endoskopie, doc. Kopáčová provedla i výkon z oblasti horní části trávicího traktu: endoskopickou léčbu Zenkerova divertiklu.

Všechny výkony mohli účastníci symposia sledovat v přímém přenosu v moderních prostorách Výukového centra, odkud diskusi moderoval vedoucí Subkatedry gastroenterologie prof. Bureš.

Třetí mezinárodní workshop digestivní endoskopie v Hradci Králové byl jedinečnou příležitostí k propojení znalostí, zkušeností a dovedností západní a východní školy digestivní endoskopie v oblasti diagnostické i léčebné.

MUDr. Jiří Cyrany
2. interní klinika

Autoři fotografií: S. Rejchrt a I. Šulcová

Děkan prof. Palička při setkání s profesorem Kudo na lékařské fakultě

— Poděkování profesoru Marešovi —

V říjnu 2008 odešel z funkce přednosty Ústavu sociálního lékařství LF UK v Hradci Králové prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc. Vedoucí místo zastával 16 let, od roku 1992. Na lékařské fakultě zůstává i nadále, ve funkci zástupce přednosty.

Na fakultu přišel v říjnu 1976 z Pedagogického ústavu J. A. Komenského Československé akademie věd v Praze, kde získal vědeckou hodnost v oddělení pedagogické psychologie. Jeho vědecká kariéra se tam slibně rozvíjela, ale rodina s malými dětmi byla v Hradci Králové a dojíždět do Prahy bylo stále obtížnější.

Na tehdejší Ústavu vědeckých informací LFUK v Hradci Králové v Kabinetu pedagogiky a metodologie, který vedl doc. Ladislav Strnad, bylo místo pro vědeckého pracovníka zabývajícího se vysokoškolskou pedagogikou a psychologií učení. Ústav vědeckých informací v té době sídlil v budově lékařské knihovny Na Hradě. Za minulého politického režimu, když mnozí z nás nemohli ani učit, se stal Kabinet prostřednictvím svých členů základnou pro rozvoj humanitních oborů, včetně vysokoškolského poradenství pro studenty. Jiří Mareš tak dostal jedinečnou příležitost pro svá, v Praze už započatá, bádání. Ještě před rokem 1989 navázal cennou odbornou spolupráci s institucemi zabývajícími se podobnou problematikou, zejména s ILF v Praze a Bratislavě a s katedrami českých a slovenských vysokých škol.

Po roce 1989 se k vědeckým a odborným aktivitám Jiřího Mareše přidává možnost pedagogicky působit, učit mediky, v postgraduálním vzdělávání učit lékaře a doktorandy, vést své doktorandy, později učit i bakaláře ošetrovatelství. Po zániku Ústavu vědeckých informací v roce 1990 Jiří Mareš se spolupracovníky přechází na Katedru sociálního lékařství LF UK v Hradci Králové. Do roku 1992 zde působil jako odborný asistent a docent (habilitoval se v r. 1991), od roku 1992 jako její přednosta. Titul profesora pedagogické psychologie, jako jeden z mála v ČR, získal v roce 2000 před vědeckou radou UK Praha. Nový vysokoškolský zákon umožnil v roce 1991 tvorbu nového lékařského kurikula, na jehož tvorbě se Jiří Mareš intenzivně podílel. Objevila se možnost do kurikula mediků vložit poznatky humanitních věd, dosud opomíjených. Do povinného kurikula se tak podařilo prosadit předměty: historie lékařství, psychologie medika, sociologie, psychologická propedeutika, či komunikace s pacientem. Bylo třeba přepracovat výuku sociálního lékařství. Byla to výzva, kterou Jiří Mareš se spolupracovníky rád přijal a úspěšně realizoval.

Mimořádné úsilí prokázal při konstituování bakalářského studia ošetrovatelství. S tehdejší hlavní

sestrou Fakultní nemocnice Jaroslavou Pečenkovou se zasloužili o to, že bakalářské studium na hradecké lékařské fakultě v roce 1993 vzniklo. Při tvorbě zcela nového kurikula byla odborná pedagogická a koncepční činnost Jiřího Mareše velmi důležitá. Dnes patří k nejvytíženějším a oblíbeným učitelům bakalářů a konzultantům jejich závěrečných prací.

Vedle konkrétní a četné výuky, koncepční činnosti na výukových programech byl a je Jiří Mareš významným badatelem a členem domácích i zahraničních vědeckých společností. Dosud přednesl

více než 410 přednášek na vědeckých konferencích. Je autorem nebo spoluautorem 8 monografií, 8 slovníků, 108 článků v časopisech, 317 článků v recenzovaných sbornících. Jeho citační ohlas v české a slovenské odborné komunitě se blíží 1 150, ve WOS už 60.

Vedle svých nejbližších věd si vždy vážil medicíny, lékařské i sesterské profese. Podporoval mezioborovou spolupráci nejen s teoretickými, ale i klinickými obory (interna, pediatrie, stomatologie, psychiatrie, rehabilitace, onkologie), zdůrazňoval výhody vzájemného obohacování vědních oborů. Rád se zabýval komunikací ve zdravotnictví, problematikou bolesti a strachu u dětí, kvalitou života pacientů, nejnověji posttraumatickým rozvojem osobnosti. Ve všech svých nosných tématech, ostatně i ve svém životě, čerpal i z etiky, filozofie, estetiky. Těžko dostižitelná je jeho schopnost rychle a správně formulovat psané i mluvené slovo i brilantní čeština, kterou celý život tolik obdivoval u Karla Čapka. V průběhu let se angažoval i v četných funkcích na fakultě i mimo ni. Opakovaně byl volen do akademického senátu fakulty i univerzity, byl a je členem mnohých vědeckých rad (včetně vědecké rady Univerzity Karlovy), vysokých škol a redakčních rad odborných časopisů. Od roku 1996 do roku 2008 byl členem Akreditační komise vlády.

Výčet zásluh našeho milého kolegy a někdejšího přednosty jistě není vyčerpán, ale na závěr našeho poděkování chceme zmínit to nejdůležitější. Měly jsme možnost spolupracovat a být vedeny slušným, vysoce inteligentním člověkem prvorepublikové morálky, který pro nás vytvářel prostředí tvůrčí svobody a úrovně. Nikdy se svým rodovým kořenům a tradičním morálním zásadám nezpronevěřil. Kdykoliv nám pomohl a byl trpělivě empatický k našim nápadům. Byly jsme s ním rády, protože nenaháněl strach a považoval se za jednoho z nás. Co víc si v akademickém prostředí přát?

Milý Jiří, vážený pane profesore, do dalších let života přejeme mnoho radosti a síly Tobě i celé rodině.

Marie Rybářová, Jaroslava Pečenková

STUDENTSKÁ VĚDECKÁ KONFERENCE

Dne 12. května se konala již 55. studentská vědecká konference LF a FN Hradec Králové, s těmito výsledky:

SEKCE PRACÍ Z TEORETICKÝCH A PREKLINICKÝCH OBORŮ (8 prací)

1. Benjamín Víšek (3. r.)

Reakce kmenových buněk zubní pulpy a periodontia na ozáření 60CO

školitel: MUDr. Tomáš Soukup, Ústav histologie a embryologie

2. Hariz Iskandar Hassan (3. r.) a Vojtěch Mezera (4. r.)

Is steatotic liver more susceptible to the toxic effect of thioacetamide?

školitel: MUDr. Otto Kučera, Ph.D., Ústav fyziologie

3. Tereza Perniklová (3. r.)

Srovnání morfologie, proliferačního potenciálu a fenotypu lidských folikulárních buněk s linií nádorových folikulárních buněk COV434

školitel: Mgr. Lenka Brůčková a MUDr. Tomáš Soukup, Ústav histologie a embryologie

SEKCE PRACÍ Z KLINICKÝCH OBORŮ (14 prací)

1. Lukáš Krbal (4. r.)

Příspěvek k patogenezi kalcifikované aortální stenózy – vaskularizace chlopní

školitel: prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., Fingerlandův ústav patologie

2. Tomáš Rozkoš (6. r.)

Využití hodnocení buněčné kohezivity v diferenciální diagnostice folikulárních nádorů štítné žlázy

školitel: prof. MUDr. Aleš Ryška, Ph.D., Fingerlandův ústav patologie

3. Josef Krejčíř (5. r.) a Eliška Kupcová (5. r.)

Protein p16 v patogenezi non-melanocytárních kožních nádorů

školitel: MUDr. Petra Čermáková, Ph.D., Fingerlandův ústav patologie

SEKCE PRACÍ STUDENTŮ OŠETŘOVATELSTVÍ (7 prací)

1. Marie Vaculová (3. r.)

Domácí násilí na ženách – pohled týraných žen a možnosti řešení jejich situace

školitel: prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc., Ústav sociálního lékařství LFUK Hradec Králové

2. Jana Pelnářová (3. r.)

Syndrom vyhoření u všeobecných sester ve Vězeňské službě České republiky

školitelka: Jaroslava Pečenková, Vězeňská služba České republiky, zdravotní středisko Věznice Mírov

3. Ilona Holubová (3. r.)

Kvalita života u pacientů před a po operaci šedého zákalu

školitelé: MUDr. Vladimír Liška, Ph.D., a Mgr. Eva Vachková, Oční oddělení, Litomyšlská nemocnice, a.s.

Teoretická sekce – komise i auditorium sledují přednášky soutěžících

Proděkan Ryška a předseda komise prof. Bureš předávají cenu vítězi klinické sekce Lukáši Krbalovi

Nemocniční péče v Hradci Králové – 2. část

Fakultní nemocnice

L. CHROBÁK

Po zřízení pobočky LF UK v Hradci Králové dekretem prezidenta republiky Edvarda Beneše ze dne 13. října 1945 a po jejím otevření 25. listopadu téhož roku se nová nemocnice stala Fakultní nemocnicí. 18. prosince 1945 se konala v Praze schůze za účasti zástupců pobočky fakulty, místního a okresního národního výboru, ministerstva školství a osvěty a ministerstva zdravotnictví se závěrem, že celá královéhradecká okresní nemocnice bude vyhrazena fakultním účelům.

Tím byla zahájena výstavba fakultní nemocnice, při které se přihlíželo i k výukovým potřebám fakulty. V roce 1947 byla dokončena přístavba infekční kliniky a získána lůžka pro dětské pacienty. V roce 1948 byla předána do užívání přístavba ústavu patologie s posluchárnou se 120 místy, dnes

Obr. 1. Fingerlandův ústav patologie

nesoucí jméno prof. Vortela, s místností pro histologická cvičení studentů a se dvěma laboratořemi. Dnešní podoba Fingerlandova ústavu patologie, nazvaného tak na počest prvního přednosty prof. Antonína Fingerlanda, je výsledkem přístavby a rekonstrukce realizované koncem roku 1967 (obr. 1). Přístavba zahrnovala i pracoviště tkáňové banky.

Velmi stísněné poměry na I. interní klinice vedly v letech 1948–1949 k nástavbě teras, za brigádnické pomoci pracovníků kliniky. Získalo se tím 40 lůžek, rozšíření laboratoří a zřízení RTG a EKG pracoviště (obr. 2). V roce 1967 se uskutečnila jednopatrová přístavba v podobě písmene T dozadu do zahrady a v roce 1992 nástavba druhého patra. V novém traktu vznikly, mimo jiné, v přízemí ambulance a poradny, v prvním patře menší posluchárna a získaly se místnosti pro pracoviště dialýzy v hlavní budově.

Dětská klinika byla založena v roce 1946. Jejím velkým hendikepem však bylo, že neměla svůj pavilon a dětské pacien-

Obr. 2. Vstupní areál nemocnice s I. interní klinikou po přístavbě teras

ti byli rozptýleni po několika pavilonech. Výstavba dnešního pavilonu dětské kliniky byla započata v roce 1951 podle návrhu architekta Františka Steinera, za vydatné spoluúčasti přednosty kliniky prof. Jiřího Blechy. Ambulantní provoz kliniky, tehdy zcela ojedinělé a obdivované odborníky i laiky, byl zahájen v roce 1954 a lůžkové oddělení bylo otevřeno v roce 1957. Lůžková část prošla rozsáhlou rekonstrukcí v letech 1996 a 1997, ambulantní trakt byl rekonstruován a nově vybaven v roce 2005. U příležitosti 50. výročí otevření pavilonu kliniky a 100. výročí narození jejího zakladatele byla odhalena prof. Blechovi na vstupním portálu kliniky pamětní deska (obr. 3).

V roce 1952 založil prof. Rudolf Klen ve fakultní nemocnici Tkáňovou banku, první v Evropě a po USA druhou na světě. Díky pochopení akademika Jana Bedrný získal jedinou místnost na tehdejší chirurgické klinice. V roce 1967 bylo pracoviště přemístěno do nové přístavby ústavu patologie. V letech 1998–2002 bylo vybudováno za gynekologickou klinikou pracoviště, které vyhovuje všem mezinárodním předpisům.

Budování neurochirurgie započalo v roce 1948, kdy dr. Rudolf Petr po návratu ze studijní cesty v USA získal díky

Obr. 3. Pavilon dětské kliniky

Obr. 4. Pavilon neurochirurgické kliniky Rudolfa Petra

akad. Bedrnovi 12 lůžek na chirurgické klinice a založil neurochirurgické oddělení. Při přístavbě posluchárny k tehdejší chirurgické klinice v roce 1952 se doc. Petrovi podařilo připojit nástavbu 2. patra se 44 lůžky. Neurochirurgické pracoviště se v téže roce 1952 stalo první samostatnou neurochirurgickou klinikou v našem státě. V roce 1971 byl za přítomnosti 120 zahraničních hostů slavnostně otevřen nový neurochirurgický pavilon (obr. 4). Při klinice byly vybudovány Laboratoře experimentální neurochirurgie, zprvu jako Ústav experimentální neurochirurgie UK (1984) a od roku 1990 jako přímá součást lékařské fakulty. Naplnila se tak idea akademika Petra o komplexním pracovišti s klinikou, diagnostikou, laboratorním a experimentálním pracovištěm pod jednou střechou. U příležitosti jeho 80. narozenin (1992) byl pavilon na jeho počest nazván Pavilon Rudolfa Petra.

Radiologická klinika má svá pracoviště umístěna v několika pavilonech tak, aby příslušné zobrazovací metody sloužily přímo nemocným dané kliniky. Budova centrálního pracoviště, ve které je dnes sekretariát kliniky a mamografické pracoviště, byla v roce 1972 přistavena k původní budově chirurgie (dnes ortopedie), ve které je vasografické pracoviště. V roce 1988 bylo k pavilonu neurochirurgie přistaveno diagnostické centrum radiologické kliniky s vyšetřovnými magnetické rezonance, CT a UZ. Kromě toho má radiologická klinika

Obr. 5. Pavilon akademika Bedrny

detašovaná pracoviště v pavilonu akad. Bedrny, v pavilonu interních oborů, v onkologickém pavilonu prof. Bašteckého a na dětské klinice.

V roce 1985 byl otevřen nový výstavný pavilon chirurgických oborů akademika Bedrny (obr. 5). Jeho busta od Josefa Škody je umístěna ve foyer pavilonu, podobně jako busta jeho nástupce, hrudního chirurga a zakladatele srdečních operací v mimotělním oběhu ve fakultní nemocnici prof. Jaroslava Procházky od Jindřicha Roubíčka. V pavilonu jsou umístěny kliniky chirurgická, kardiochirurgická a urologická.

Do uvolněného pavilonu po chirurgii se přestěhovala ortopedie, sídlící do té doby ve staré nemocnici.

Zvyšující se počet nemocných ve vyšším věku vyžadujících dlouhodobou hospitalizaci vedl v roce 1987 k otevření léčebny pro dlouhodobě nemocné (LDN) (přednosta doc. Jindřich Groh), která se stala v roce 1990 klinikou geron-

Obr. 6. Pavilon 17 a dvojpavilon 22 při pohledu od Třebše

tologie a metabolismu, první toho druhu v našem státě (přednosta prof. Zdeněk Zadák). Dnes je v pavilonu plicní klinika.

V roce 1990 byla dokončena stavba pavilonu č. 17, ve kterém je dnes Ústav klinické mikrobiologie, vzniklý v roce 1995 spojením Ústřední mikrobiologické laboratoře fakultní nemocnice a katedry mikrobiologie lékařské fakulty, a dále Ústav klinické imunologie a alergologie. V roce 1994 byl zprovozněn sousední dvojpavilon č. 22, v němž sídlí Ústav klinické biochemie a diagnostiky (ÚKBD), klinika nemocí kožních a pohlavních, laboratoře oddělení klinické hematologie a Oddělení lékařské genetiky (obr. 6).

V roce 1990–1991 byla provedena rozsáhlá rekonstrukce ubytovny fakultní nemocnice (tzv. lékařského domu) a jeslí pro potřebu transfuzního oddělení.

Součástí fakultní nemocnice je i bývalá stará nemocnice, ve které je umístěna od roku 1945 neurologická klinika. V roce 1994 zde došlo k výstavbě rehabilitační kliniky s lůžkovou částí a s oddělením ortopedické protetiky, ojediněle svým profilem a náplní práce.

Pro období, kdy je ředitelem fakultní nemocnice doc. Leoš Heger (od 15. ledna 1996) je charakteristická neobyčejně živá stavební činnost opírající se o koncepční řešení výstavby fakultní nemocnice se třemi hlavními cíli: 1. soustředit

Obr. 7. Onkologický pavilon prof. Bašteckého

všechny klinické obory do hlavního areálu fakultní nemocnice, s integrací rozptýlených pracovišť jednotlivých klinik, 2. rekonstruovat a modernizovat původní historické budovy areálu tak, aby sloužily současným potřebám pracovišť v nich umístěných a to i s výhledem do budoucna a 3. vybudovat funkční centrum akutní medicíny s prostorovou a funkční návazností na pavilony chirurgických oborů, interních oborů a onkologie a hematologie a se zajištěním společného akutního příjmu.

V roce 1997 byl otevřen pavilon prof. Bašteckého, zakladatele radiologie a radioterapie ve fakultní nemocnici, s pracovištěm Kliniky onkologie a radioterapie, s Oddělením nukleární medicíny a současným Oddělením klinické hematologie II. interní kliniky vzniklým spojením pracovních týmů existujícího Oddělení klinické hematologie a hematologů II. interní kliniky (obr. 7).

Roku 2000 byla dokončena stavba nové nemocniční lékárny (obr. 8).

V lednu 2001 byl otevřen nový dialyzační pavilon, který je trvalou připomínkou prof. Josefa Erbena, který se stal v roce 1967 zakladatelem chronické dialyzační léčby v našem státě.

V březnu 2002 byl slavnostně otevřen pavilon stomatologické kliniky po rekonstrukci dřívější hospodářské budovy, ze které prakticky zůstaly jen venkovní zdi. Stomatologické klinice se tak konečně dostalo důstojného stánku po nekonečném stěhování od původně pouze jedné místnosti v nemocniční prádelně, jak o tom píše zakladatel a dlouholetý přednosta kliniky prof. Leon Sazama v článku „O nekonečném stěhování – clinica nostra migrando crescebat“

Obr. 8. Pavilon nové nemocniční lékárny

(1). Jeho jménem je po zásluze pojmenována posluchárna v pavilonu.

V září 2003 byl otevřen zrekonstruovaný pavilon Porodnické a gynekologické kliniky. Znamenalo to významné zlepšení pro nemocné, rodičky, novorozence a zdravotnický personál. Realizace dostala ocenění Stavba roku 2004 Královéhradeckého kraje.

K nejvýznamnějším stavbám patří bezesporu pavilon interních oborů (obr. 9), kterému byl udělen titul Stavba roku 2005 Královéhradeckého kraje. V ocenění uvedeném na pamětní desce se praví, že cena byla udělena „Za všeobecně velmi dobře zvládnutou stavbu s novou organizací prostoru se zřetelem k vysoké kulturní úrovni pro pacienty.“

V pavilonu jsou umístěny I. interní klinika se zaměřením kardiologickým a angiologickým, II. interní klinika s gast-

Obr. 9. Pavilon interních oborů a Výukové centrum Lékařské fakulty v Hradci Králové

roenterologií, hepatologií, revmatologií a endokrinologií a klinika gerontologická a metabolická s nefrologií a diabetologií. Jsou zde dále prostory určené pro specializovaná vyšetření a v přízemí rozsáhlý komplex ambulancí příslušných oborů jednotlivých klinik.

Je více než symbolické, že k odhalení plakety Stavba roku 2005 došlo týž den, kdy bylo v areálu fakultní nemocnice slavnostně otevřeno Výukové centrum Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové s velmi zajímavým architektonickým řešením stavby a se spojovací chodbou s pavilonem interních oborů (obr. 9). Dokumentuje to dlouholetou, úzkou a úspěšnou spoluprací obou našich institucí. Výukové centrum dostalo ocenění Stavba roku 2006 Královéhradeckého kraje.

V říjnu 2006 byl předán do užívání, po důkladné rekonstrukci pavilonu gerontologie a metabolismu, pavilon Plicní kliniky. V pavilonu jsou umístěny ještě části rehabilitační kliniky, kliniky gerontologické a metabolické a I. interní kliniky.

Péče o nemocné s tuberkulózou a plicními chorobami prodlévala v nemocnici bohatou a v určitých obdobích až bouřlivou historií. Původně, při vzniku nové nemocnice, byli tito nemocní léčeni na interním oddělení, v letech 1945–1997 v nemocnici v Nechanicích a v letech 1997–2004 v bývalém

Obr. 10. Pavilon akutní medicíny (na snímku vpředu vlevo)

ústavu pro hluchoněmé na Pospíšilově třídě. Po přechodném umístění v pavilonu I. interní kliniky v letech 2004–2006 se dostalo plicní klinice důstojného a z hlediska provozu účelného prostoru.

V lednu 2008 byl slavnostně otevřen Pavilon akutní medicíny (Emergency), ve kterém jsou umístěna tři pracoviště – Oddělení urgentní medicíny jako jediná vstupní brána pro akutní interní a chirurgické stavy, lůžkové oddělení Kliniky anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny (KARIM) a jednotka intenzivní péče chirurgické kliniky. Nový pavilon s přistávací plochou pro vrtulníky na střeše, je z hlediska účelu, který má plnit, velmi výhodně umístěn. Je blízko hlavního vjezdu do nemocnice, s parkovištěm pro osobní a sanitní auta. Podle původního záměru je přímo spojen s pavilonem interních oborů, s chirurgickými klinikami v pavilonu akad. Bedrny, se spojením k pracovištím rtg diagnostiky, CT a UZ. Nadzemními prosklenými koridory je pak pavilon spojen s onkologickým a hematologickým pavilonem prof. Bašteckého a s plicní klinikou a dialyzačním střediskem. Tak došlo z velké části k naplnění cílů aktualizovaného generelu další výstavby fakultní nemocnice z roku 1998 (obr. 10).

V lednu 2009 byl otevřen Pavilon psychiatrické kliniky, do kterého byla klinika přemístěna z provizorního baráku za infekční klinikou, kde sídlila 63 let.

Je to po 43 letech první stavba v českých zemích určená pro péči o duševně choré. Prosvětlené prostory kliniky, poskytující prostor pro denní stacionář a nezbytné edukační a rehabilitační aktivity, respektují současný názor na charakter péče o psychiatrické nemocné. Prostorová návaznost psychiatrické kliniky na neurologickou kliniku po jejím plánovaném přemístění ze staré nemocnice je dokladem koncepčnosti při budování fakultní nemocnice.

V areálu nemocnice byla v roce 1945 pouze jedna menší posluchárna při gynekologické klinice, dnes jsou v nemocnici celkem 3 velké a 25 menších poslucháren a seminárních místností.

Fakultní nemocnici však nepředstavují pouze pavilony. Pro její dobrou funkci je důležité i vybudování počítačového informačního systému a zavedení potrubní pošty. Péči bylo nutno věnovat i technickému zázemí nemocnice – kotelně,

prádelně, žehlárně, skladům, garážím apod. V roce 1993 byla dokončena stavba stravovacího pavilonu s kuchyní a jídelnou restauračního typu pro zaměstnance. Pro lepší představu uvedme, že průměrný denní počet strávníků je téměř 2800, za rok 2008 jim bylo vydáno celkem 628 000 jídel a počet celodenních dávek pro nemocné byl téměř 400 tisíc. Stravovací odbor obdržel v roce 2003 certifikát ISO (Mezinárodní organizace pro normalizaci).

Nemocnice má k 31. prosinci 2008 38 pracovišť se 1495 lůžky. Pracuje v ní celkem 4469 zaměstnanců, z toho 777 lékařů a 1882 středních zdravotnických pracovníků. Je nejkomplexnějším zařízením v ČR, jedinou akreditovanou fakultní nemocnicí s vazbou na lékařskou fakultu a s úzkým propojením s Farmaceutickou fakultou UK, Fakultou vojenského zdravotnictví Univerzity obrany a Střední zdravotnickou školou.

V letech 2003–2008 investovala nemocnice více než 2 miliardy Kč, z toho do výstavby nových a rekonstrukce starších objektů FN více než 1 miliardu Kč a do obnovy a modernizace zdravotnické přístrojové techniky téměř 880 milionů Kč; na investicích se sama významně podílela.

V původním projektu architekta Adámka měla mít nemocnice parkovou úpravu s květinovou výzdobou a zelení stromů a keřů. Tato idea byla při další výstavbě pečlivě dodržována. Celková plocha areálu představuje dnes 318 280 m², z toho pečlivě udržovaných travnatých ploch je 124 947 m² (39 %), se 1450 stromy a keři. Četné, vhodně rozmístěné lavičky umožňují oddech a za teplého počasí příjemné posezení. K parkové úpravě přispívá „Hřiště snů“, vybudované u dětské kliniky v roce 2002, které dětem zlidštuje nemocniční prostředí. Název salonní nemocnice v salonu republiky Hradci Králové použitý v jednom článku je tak zcela oprávněný.

Nemocnice představuje v době, kdy jsou mnohá zdravotnická zařízení v propadu, malý ekonomický zázrak. Ředitel nemocnice doc. Heger na otázku, jak toho lze dosáhnout, odpověděl lapidárně: „Intenzivně pracovat, nebát se a nekrást“.

Za vynikající pracovní výsledky dostala nemocnice prestižní ocenění v kategorii Zdravotnictví v celostátní soutěži Českých 100 nejlepších firem, podniků a institucí. Ocenění převzala 28. listopadu 2003 na Pražském hradě za účasti prezidenta republiky Václava Klause. V roce 2007 v celostátní anketě Nemocnice ČR 2007, zaměřené na spokojenost nemocných, se umístila na druhém místě a na prvním místě mezi nemocnicemi Královéhradeckého kraje. V témže roce 2007 získal její ředitel doc. Leoš Heger prestižní umístění v první desítce nejlepších manažerů ČR.

Literatura:

1. Kolektiv autorů: Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Hradci Králové 1945–1995. Nakladatelství ATD, str. 161

Fotodokumentace: Irena Šulcová

Poděkování: Za poskytnutá data děkuji RNDr. Josefu Židů, CSc., ing. Jitce Šmehlíkové, Pavlu Košťálovi a ing. Petru Wydrovi.

(Prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc., Kabinet dějin lékařství)

Transplantace ledviny

I. ŠTEINER

První dlouhodobě úspěšná transplantace ledviny byla provedena v roce 1954 v Bostonu mezi jednovaječnými dvojčaty. Štěp fungoval 9 let a selhal v důsledku recidivy glomerulonefritidy. Tato transplantace prokázala, že dlouhodobá funkce transplantované ledviny je možná a že genetická (imunologická) spřízněnost dárce a příjemce je základním předpokladem úspěchu.

Pokusy o imunosupresi byly zpočátku prováděny celotělovým ozářením. Úspěchy se dostavily ale až v šedesátých letech 20. století po zavedení imunosupresiv (6-merkaptopurin, azathioprin-imuran a kortikoidy).

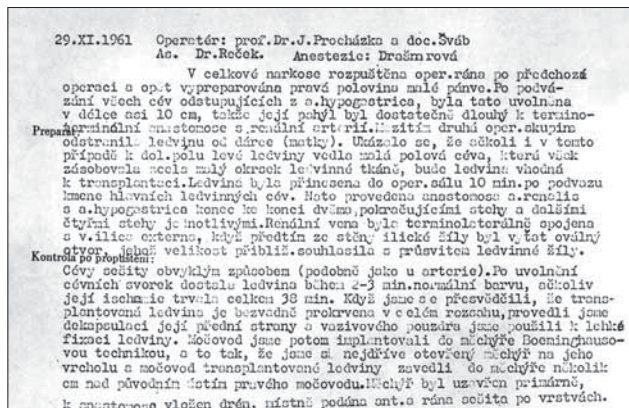
První klinická transplantace ledviny v Československu byla provedena 29. listopadu 1961 v Hradci Králové. Příjemkyní byla šestnáctiletá dívka, která byla do hradecké nemocnice přeložena z Košic po odstranění pravé ledviny s konkrémentem. Po této operaci se objevila anurie trvající 4 dny. Záchranu jejího života mohla přinést jen akutní dialýza, a touto možností již tehdy hradecká nemocnice disponovala. Levostranná pyelografie prokázala, že levá ledvina je tvořena nefunkčním cystickým vakem. Ošetřující kolektiv – urologové Jozef Šváb a Pavel Navrátil st., nefrolog Josef Erben, chirurgové Jaroslav Procházka a Čestmír Reček, radiolog Jan Baštecký a vedoucí tkáňové banky Rudolf Klen se rozhodl připravit transplantaci. Na chirurgické klinice byla vytvořena transplantáční jednotka ze dvou místností. Kolem postele nemocné byl postaven igelitový stan s přívodem čerstvého vzduchu.

Ve dnech 11.–22. listopadu byly pacientce provedeny tři hemodialýzy s exsanguinační transfuzí a byla dvakrát celotělově ozářena rentgenem v celkové dávce 500–550 r.

První pokus transplantace se uskutečnil 23. listopadu; potenciálním dárce byl starší bratr nemocné. Po chirurgickém vyšetření jeho levé ledviny se však ukázalo, že ledvina má celkem tři tepny a je k transplantaci nevhodná.

Lůžko v igelitovém stanu

Operační protokol transplantace

Jako další dárce byla vybrána matka pacientky, jíž v té době bylo 52 let. Transplantace byla provedena 29. listopadu 1961; tentokrát bylo vše v naprostém pořádku; ischemie transplantované ledviny trvala 38 minut. Po operaci ledvina ihned močila a v dalších dnech se diuréza pohybovala mezi 150–250 ml/24 hodin. Stav se začal komplikovat 3. prosince, kdy pacientka dostala teplotu. V dalších dnech vznikl septický stav a rozvinuly se příznaky nemoci z ozáření. Objevilo se krvácení v kůži a meléna. V krevním obrazu byl těžký útlum ve všech řadách a ve sternální punkci aplazie dřeně. Nemocná zemřela 9. prosince, tj. 10 dnů po operaci, pod obrazem sepse při nemoci z ozáření. Jako původce byla prokázána endogenní *Escherichia coli*.

Pitvu zemřelé na Ústavu patologie provedl prof. Vladimír Vortel. Levá (vlastní) ledvina jevila těžkou makrocystickou degenerací a její močovod byl vrozeně neprůchodný. V místě transplantovaného orgánu byl přiměřeně normální nález; anastomózy tepny, žíly i močovodu byly zhojené a dobře průchodné. Mikrobiologické a histologické vyšetření prokázaly masivní sepsi (*E. coli*, *Candida albicans*) a následky ozáření – atrofii krevetvorné a lymfatické tkáně, s krvácivým stavem.

Transplantační tým shrnul zkušenosti z první transplantace ledviny takto:

Technicky byl problém transplantace zvládnut dokonale.

Zachování sterility při ošetřování nemocné bylo velmi dobré; podařilo se zabránit kontaminaci organismu exogenními zdroji. Prudká sepsi vznikla pomnožením endogenních mikroorganismů.

Transplantace lze provádět jen na specializovaných pracovištích, vybavených personálně, materiálově a prostorově.

Ozářením rentgenem se podařilo zabránit první fázi imunologické reakce, takže ledvina se přihojila a celkem uspokojivě fungovala. Vyvinula se však nemoc z ozáření, která zbavila organismus obranyschopnosti tak, že pomnožením střevní flóry vznikla sepsi, terapeuticky nevládnutelná.

Co říci závěrem? Tato priorita byla z pohledu vývoje medicíny jistě předčasná; úspěchy transplantologie musely počkat až na objev a zavedení imunosupresiv, což

Čtyřicáté výročí první transplantace ledviny. Účastníci dostávají čestné členství České transplantační společnosti.

Zleva: prof. Rudolf Klen, prof. Pavel Navrátil, dr. Hana Drahoukoupilová (anestezie), prof. Josef Erben a prof. Jaroslav Procházka (nepřítomni jsou prof. Jozef Šváb a dr. Čestmír Reček).

bylo v Československu až ve druhé polovině 60. let. Lze však konstatovat, že hradecká nemocnice byla již v době této transplantace personálně, odborně i technicky na výši, o čemž může svědčit i fakt, že se v oné kritické situaci košické pracoviště obrátilo právě na ni. Systematický transplantační program byl v Hradci Králové zahájen až v roce 1969.

Zdroje:

Navrátil P.: *Praktická urologie u nemocných v dialyzační léčbě, před a po transplantaci ledviny*. Vydavatelství Olga Čermáková, Hradec Králové, 2005, s. 15-21.

Jennette, J.C. et al.: *Heptinstall's Pathology of the Kidney, Vol. 2*, Lippincott, Raven, 1998, s. 1410-12.

Vítko, Š. et al.: *Transplantace životně důležitých orgánů v IKEM*. Čas. Lék. čes. 141, 2002, s. 460-1.

Pitevni protokol FÚP HK č. 861/61.

Za laskavé zapůjčení fotodokumentace děkuji MUDr. P. Navrátilovi, CSc., z Urologické kliniky.

(Prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., Fingerlandův ústav patologie)

DAN BÁRTA

&

Robert Balzar trio

Děkan Lékařské fakulty Univerzity Karlovy
v Hradci Králové

Vás s poštěním zve na

18. JARNÍ KONCERT

v pondělí 11. května 2009 v 19.00 hod.
ve velké posluchárně fakulty, Šimkova ulice.

Tato pozvánka platí i jako vstupenka.

Na letošní již osmnáctý Jarní koncert přijal pozvání Dan Bárta – jistě náš nejtalentovanější a nejvšestrannější zpěvák, držitel několikanásobného ocenění Akademie populární hudby „Anděl“.

Závěrečným potleskem vstoje ocenili posluchači jeho vynikající výkon.

Foto: I. Šulcová

Vzpomínka na profesora Černíka

Dvacátého osmého července 2009 by se dožil 100 let prof. MUDr. František Černík, přednosta 1. interní kliniky LF UK v Hradci Králové v letech 1962 až 1972.

Narodil se v Náchodě. Promoval na Lékařské fakultě UK v Praze v roce 1934. Po povinné stáži na chirurgickém a interním oddělení se stal ve svém rodném městě praktickým lékařem. V roce 1945 se stal členem 1. interní kliniky FN v Hradci Králové a jako nejzkušenější lékař zástupcem přednosta prof. Pavla Lukla, kterého úspěšně zastupoval v roce 1947 během jeho půlročního pobytu v USA a se kterým úzce spolupracoval na organizaci nově založené kliniky. Po odchodu prof. Lukla do Olomouce se stal zástupcem přednosta doc. Josefa Libánského a po něm i prof. Jana Řehoře. Během Vojenské lékařské akademie v letech 1950–1958 pokračoval v hodnosti plukovníka jako náčelník interní kliniky. Docentem vnitřního lékařství byl jmenován v roce 1955, přednostou kliniky v roce 1962 a profesorem v roce 1963.

Prof. Černík byl všeobecný internista se širokými znalostmi celého vnitřního lékařství, s hlubším zájmem o gastroenterologii a hematologii. Prioritní jsou jeho publikace věnované prvním klinickým výsledkům léčby s chlorovaným alkylaminem (nitrogen mustard) u Hodgkinova lymfomu (1948) a u dalších hematologických malignit. Významným a ve své době aktuálním byl jeho soubor 15 prací věnovaných problematice bakteriální endokarditidy, od prvních výsledků a zkušeností s léčbou penicilinem po publikaci kolibacilárních endokarditid a zhodnocení osudu 71 nemocných s bakteriální endokarditidou v odstupu let. V těchto pracech podal nejucelenější obraz endocarditis lenta v našem písemnictví. Podílel se rovněž na souboru prací věnovaných hemofilii, odměněných cenou České hematologické společnosti ČLS J. E. Purkyně. Jako krajský internista přispěl organizačně v polovině šedesátých let ke vzniku prvního centra v našem státě, poskytujícího komplexní péči všem nemocným kraje s tímto krvácivým stavem.

Jako odborný asistent se od počátku vzniku 1. interní kliniky výrazně podílel na výuce studentů medicíny a od roku 1948 i na výuce zdravotních sester ve zdravotnické škole. Byl spoluautorem dvou vydání Řehořovy Učebnice vnitřního lékařství a hlavním autorem třetího vydání, spoluautorem Jurkovičovy Válečné interny a ve dvou vydáních vyšel jeho Úvod do vyšetřo-

vání vnitřních nemocí (SPN 1961 a 1965).

K velkým zásluhám prof. Černíka patří, že díky jeho úsilí se podařilo dosáhnout v roce 1967 souhlasu s přístavbou jednopatrového traktu za klinikou. Stavbu i během své nemoci, kdy ho postihl infarkt myokardu, pečlivě sledoval. Přístavbou se značně zlepšily provozní a prostorové možnosti kliniky. Získaly se místnosti pro ambulance a poradenské místnosti s příslušenstvím a v prvním patře přístavby byla zřízena seminární místnost pro výuku mediků a semináře kliniky. V roce 1968 byla zřízena jednotka intenzivní péče a vybudováno hemodialyzační centrum, první v našem státě, umožňu-

jící pravidelnou léčbu nemocných s chronickým selháním ledvin a tím dán předpoklad pro uskutečnění transplantačního programu. Za přednostností prof. Černíka byla na klinice zřízena metabolicko-gerontologická laboratoř a pro léčbu nemocných s hematologickými onemocněními byly vyčleněny dva sedmilůžkové pokoje. V roce 1971 bylo zřízeno Oddělení klinické hematologie, až do roku 1994 s laboratoři na 1. interní klinice.

Pod vedením prof. Černíka vyrostli na 1. interní klinice špičkoví odborníci. Za svou poměrně krátkou dobu přednostností habilitoval 6 lékařů: J. Groh (1962), L. Chrobák (1964), M. Hradský (1964), J. Erben (1965), V. Bartoš (1966) a V. Skaunic (1970); 5 z nich se později stalo profesory.

Infarkt myokardu v roce 1967 ho přinutil vzdát se funkce krajského internisty, kterou zastával po sedm let.

Jeho osobnost charakterizovaly čestnost a skromnost. Byl váženým členem učitelského sboru fakulty. Pro svůj citlivý přístup byl oblíben nemocnými i všemi zaměstnanci kliniky. Za své zásluhy byl ministrem zdravotnictví jmenován zasloužilým lékařem. Dostalo se mu i dalších vyznamenání a ocenění. Chvilé odpočinku a klidu trávil v kruhu rodiny a vnučat na chalupě na Čiháku v Orlických horách.

Jeho život ukončila náhle večer 17. února 1972 ruptura výdutě břišní aorty. Přivolání lékaři kliniky, kteří se k jeho lůžku okamžitě dostavili, nestačili již uskutečnit akutní přetlakový převod 0 Rh neg. krví, kterou s sebou dovezli. Rupturu aorty si před svou smrtí sám jako výtečný internista diagnostikoval.

Jeho zásluhy o 1. internu byly nemalé a ti, kteří měli tu možnost pracovat pod jeho vedením, budou na něho trvale vděčně vzpomínat.

L. Chrobák

RUDOLFINUM - ÚSTAV PRO HLUCHONĚMÉ DĚTI V HRADCI KRÁLOVÉ

P. Koritenská

Budova Ústavu pro hluchoněmé děti Rudolfinum, 20.–30. léta 20. století

Zahrada Rudolfina, 20. léta 20. století

Počátky péče o hluchoněmé děti v Hradci Králové

Počátky péče o hluchoněmé děti v Hradci Králové se váží k roku 1881, kdy byl založen diecézní ústav pro hluchoněmé děti nazvaný *Rudolfinum*. Biskup Josef Hais zakoupil za vlastní peníze dům čp. 181 v Tomkově ulici a ústav sloužil pro 24 dětí. V roce 1888 přikoupil ještě dva přízemní domy čp. 190 a 191 v Dlouhé ulici. Ty byly zbořeny a na jejich místě byla postavena dvoupatrová budova, která s dříve zakoupeným domem tvořila původní ústav. Ústav byl pojmenován *Rudolfinum* na památku sňatku korunního prince Rudolfa s belgickou princeznou Stefanií v roce 1881. Jeho prvním ředitelem byl katolický kněz Josef Beran. Tento ústav sloužil

pro 70 dětí, které zde bydlely a chodily do školy. Brzy však přestala budova s nevhodnými hygienickými podmínkami a bez zahrady vyhovovat.

Léčebná a vzdělávací funkce nového ústavu

Nová budova Rudolfina byla postavena na Pospíšilově třídě podle projektu architekta Arnošta Jenčovského v letech 1901 až 1902. Ředitelem se stal Vladislav Sekera, který stál v jeho čele více než čtyřicet let. Ústav sloužil nejen jako výchovná a vzdělávací instituce, ale také jako instituce léčebná pro děti hluchoněmé a děti s poruchami sluchu nebo řeči z východních a severovýchodních Čech. Ústav zajišťoval pro svoje žáky výuku v podobné míře jako obecná škola. Úkolem ústavu

Kaple Rudolfina

Chovanci ústavu na schodech Rudolfina, před rokem 1918

bylo naučit děti mluvit tzv. umělou cestou, pomocí zraku a hmatu, chybění sluchu nahradit odezíráním. Jeho posláním bylo klást důraz na pozdější existenční samostatnost hluchoněmých. Počet žáků se pohyboval kolem osmdesáti; podle počtu dětí měl ústav šest až sedm tříd, individuální přístup k výuce umožňoval malý počet žáků – přibližně dvanáct v jedné třídě. Učitelství bylo v této době desetičlenné. Ředitel ústavu byl zároveň katechetou; vyučovalo zde osm řádových sester Kongregace chudých školských sester de Notre Dame z Horažďovic a jeden odborný třídní učitel.

Budova ústavu měla nejen vyhovující učebny, prostorný sál, ložnice pro žáky, moderní tělocvičnu, moderně vybavenou kuchyň, ale i umývárny, vanové lázně, sprchy a bazén, užitkovou a pitnou vodu, elektrické osvětlení a ústřední topení. Ústav se mohl pochlubit také kaplí s oltářním obrazem sv. Josefa od italského malíře Bernardina Luina, který ústavu věnoval Dobročinný komitét dam v Hradci Králové. Kaple byla ozdobena rovněž předměty zhotovenými v hradecké odborné škole pro umělecké zámečnictví.

V průběhu obou světových válek ústav utrpěl značné škody. V období první světové války zde byla umístěna vojenská nemocnice a počet chovanců byl značně omezen; ústav byl i nedostatečně zásobován. Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 došlo k reorganizaci a do hradeckého Rudolfína byly přijímány pouze děti české národnosti; děti německé národnosti pak byly přijímány do diecézního ústavu v Litomyšli. Od roku 1937 řídil hradecký ústav Jiljí Hůlek, který zde do té doby působil jako třídní učitel.

Za druhé světové války muselo ředitelství uvolnit budovu a zahradu německé mládeži. Chovanci byli přemístěni do náhradních prostor nejprve v Borromeu a poté se museli vrátit do starého domu původního ústavu v čp. 190 v Dlouhé ulici.

Poválečná situace

Po roce 1945 byl v ústavu učitelství šestičlenné, žáků bylo 82 v šesti třídách. Dozor nad vedením ústavu mělo osmičlenné kuratorium v čele s diecézním biskupem. Velkou výhodou pro ústav bylo založení lékařské fakulty v Hradci Králové v roce 1945, která s ústavem začala úzce spolupracovat a zajišťovala chovancům odbornou lékařskou péči. V budově byla vybavena místnost pro lékařské práce, kde

Moderní tělocvična ústavu, po roce 1902

pravidelně ordinoval odborný lékař. Novinkou bylo také zřízení mateřské školy, kde si děti začínaly osvojovat základy pro výstavbu řeči. Odborníci doporučovali rodičům, aby do ústavu byly děti posílány již po dosažení čtyř let.

Přestože se hradecký ústav pro hluchoněmé děti i po druhé světové válce úspěšně rozvíjel, bylo stále potřeba žádat o subvence a oslovovat úřady, sociální instituce a širokou veřejnost a seznamovat je s činností za uplynulý školní rok. Ústav vydával školní časopis *Náš list* s 30 čísly ročně a pravidelně pořádal pro veřejnost *Dětskou slavnost* na školní zahradě. Program připravily neslyšící děti a odezva návštěvníků byla velká. K dalším významným akcím patřily pravidelné prázdninové kurzy pro nápravu řeči dětí z města i širšího okolí.

Škola byla k 1. září 1948 zestátněna. V roce 1952 převzala budovu Vojenská lékařská akademie a zřídila v ní 2. interní kliniku, kožní kliniku a kliniku sportovního lékařství. Tímto aktem přestal ústav pro hluchoněmé děti v budově Rudolfína v Hradci Králové fungovat.

(PhDr. Pavla Koritenská je historikem Muzea východních Čech v Hradci Králové)

Fotografie: Archiv MVČ v HK

Literatura

Diecézní ústav pro hluchoněmé děti v Hradci Králové. *Královéhradecko*, 1930, roč. 8, č. 3, s. 30.

Hůlek, Jiljí. Ústav hluchoněmých. In: *Hradec Králové*. Hradec Králové, MNV Hradec Králové, 1948, s. 160-164.

Letos oslavil své devadesáté narozeniny nestor českých cestovatelů Miroslav Zikmund, který se svým „partákem“ J. Hanzelkou objel bezmála celý svět. Byli obdivováni celým národem a stali se jeho miláčky. Měl jsem příležitost oslavence fotografovat při jeho návštěvě Univerzity Karlovy v listopadu 1993, když doprovázel svého přítele Sira P. E. Hillaryho, kterému byla udělena pamětní medaile UK. Navázal jsem s ním kontakt a poznal jej jako člověka moudrého, pokorného, skromného, vnímavého a nesmírně vzdělaného. Hovoří s „vysoce“ postavenými lidmi stejně jako s prostými, nechová se povýšeně a přezíravě. Vyznačuje z něj tolerance, šarm i nadhled, chlupská čest a nezlomný charakter.

Po roce 1948 se oba cestovatelé vrátili domů (poznali co obnáší emigrace), kde chtěli žít a pracovat. Stali se živoucími legendami, ale komunisté s nimi po r. 1968 tvrdě zatočili: zákaz cestování a publikování. M. Zikmund neželal o práci, věnoval se svému obrovskému archivu a studiu genealogie. J. Hanzelka pracoval manuálně v Petřínských sadech v Praze, kde si zničil zdraví a předčasně zemřel.

Společně vydali spoustu reportáží, filmových materiálů a 10 cestopisných knih, které se staly bestsellery, některé v samizdatech. Jubilant je dodnes svěží duchem a v dobré tělesné kondici a zabývá se myšlenkou navštívit znovu Afriku a dokonce některé těžko dostupné oblasti Ruska. Přejme mu splnění jeho plánů.

P. S. Je mi s podivem, že tyto dva velikány národ nezařadil mezi 100 významných českých osobností.

Jan Smit

Studentský internetový portál

Již druhým rokem poskytuje své služby studentský internetový portál www.primat.cz. Přinášíme rozhovor s jedním z jeho tvůrců.

Co je vlastně Primát a proč právě tento název?

Primat.cz je internetový portál, jehož hlavním cílem je pomáhat studentům vysokých škol v jejich studiu. Poskytuje možnost sdílet studijní materiály a informace nejen mezi studenty dané školy, ale i mezi jednotlivými vysokými školami. Název je takovou slovní hříčkou. Primáti jsou řádem savců (do něhož patříme i my lidé), jejichž domovem jsou především tropické pralesy; z tohoto důvodu je i design našich stránek stylizován do podoby džungle. Zároveň se snažíme, aby se „primát“ stal průvodcem studentů v „pralese“ studijních povinností. Kromě toho slovem primát označujeme i prvenství nebo jedinečnost určitého počínu. A získat primát v nějakém oboru patří jistě ke snům každého studenta.

Jaká byla hlavní myšlenka pro založení těchto stránek?

Hlavní myšlenkou byla především snaha vytvořit přehledný, snadno dostupný a jednoduše obsluhovatelý prostor pro sdílení studijních materiálů. Na řadě vysokých škol se studenti potýkají s problémem složitého získávání přednášek, poznámek a dalších materiálů potřebných ke studiu a zároveň s problémem, jak zajistit, aby se např. přednáška, kterou řada přednášejících ochotně několika lidem poskytne, dostala k co nejširšímu okruhu lidí. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, jak je nepraktická a nepřehledná existence mnoha společných emailů, e-disků a podobně, které jsou dostupné pro víceméně omezenou skupinu lidí. K této základní myšlence přibyla možnost

požádat o radu své kolegy prostřednictvím diskusního fóra a v neposlední řadě možnost studentské inzerce téměř na cokoli.

Jistě existuje více podobných internetových stránek, věnovaných např. studiu lékařství. V čem si myslíte, že je Primát výjimečný?

Myslím, že je výjimečný v několika bodech. Jednak není zaměřen pouze na jednu univerzitu či fakultu. To znamená, že na našem serveru má každá vysoká škola či fakulta vyhrazený svůj prostor pro ukládání dat, pro diskuse, komentáře. Student se při svém přihlášení registruje ke své fakultě, ale systém je zcela otevřený. To znamená, že může nejen navštěvovat sekce ostatních škol, ale i stahovat zde uložená data. Takže pokud uvedeme příklad z našeho oboru: nenajde-li uživatel hledané informace na stránce LFHK může si je stáhnout např. od kolegů z brněnské lékařské fakulty. Další výjimečnost vidím v motivování studentů k aktivnímu podílení se na obsahu serveru a odměňování uživatelů za jejich aktivitu.

Možná by bylo vhodné tento poslední bod více rozvést...

Motivační systém je založen na virtuálním platidle v rámci našeho serveru, tak zvaných „banánech“ (Čímž se opět dostáváme k oné slovní hříčce zmiňované v úvodu.) Každý uživatel za návštěvu stránek, za vložení materiálů nebo za příspěvek do diskusí získává určitý počet těchto „banánů“. Za ně si může vybrat různé bonusy od sponzorů (partnerů) našeho serveru. Patří sem například jazykové kurzy, vstupenky do kina, divadla, poukázky na jídla v restauracích a podobně. Naší snahou je, aby nabídka bonusů byla co nejširší a byla dostupná v co největší počtu měst.

Historie vašeho serveru je poměrně krátká. Kolik studentů a vysokých škol se do tohoto projektu zapojilo?

Náš server byl spuštěn v prosinci 2007 a od té doby má téměř 20 000 registrovaných studentů ze čtyř desítek vysokých škol.

Spravovat takový portál je jistě náročné. Kolik lidí se na jeho chodu podílí?

V současné době se na tvorbě serveru větší či menší měrou podílí zhruba 30 lidí. Jedná se jednak o programátory zajišťující technickou část provozu a jednak o administrátory, kteří se starají o obsah stránek. Spravují nahrávané materiály, vyřazují neaktuální, nefunkční nebo nevhodné příspěvky.

Jaké jsou vaše ambice do budoucnosti?

Za naši fakultu bychom byli rádi, aby se Primát stal každodenním pomocníkem pro většinu našich studentů. Především by bylo vhodné, aby se více studentů aktivně podílelo na doplňování stránek o nová data a komentáře v diskusích, jen tak bude Primát stále aktuální a užitečný. Další snahou bude získat více partnerů z Královéhradecka, aby i hradečtí studenti mohli více využívat výhod spojených s užíváním stránek.

Chtěl byste něco říci závěrem?

Závěrem bych chtěl poděkovat redakci časopisu SCAN za možnost upozornit na existenci našeho portálu a stručně představit jeho možnosti. Samozřejmě není možné do detailu popsat všechny služby, proto budeme rádi, když se o nich každý osobně přesvědčí na adrese www.primat.cz. Jakékoli dotazy je možné také posílat na adresu [admin.lfhk@gmail.com](mailto:lfhk@gmail.com).

Josef Daněk, student 4. ročníku, administrátor portálu Primat.cz

VÍTE ŽE ...

Lidské tělo vyprodukuje za život:

41 000 litrů moči, 55 metrů nehtů, 300 nových koster, 1 000 kilometrů vlasů, 22 000 litrů potu, 380 kilogramů kůže, 38 000 litrů slin, uhlík na výrobu 900 tužek...

(podle časopisu Koktejl, č. 1, 2009)

HISTORIE MEDICÍNY VE FILATELIÍ

Z archivu M. Vostatka

RNDr. Miroslav Vostatek z Pardubic je biochemikem, filatelistou a historikem. Jeho pojetí filatelie však nespočívá v hromadění sérií známek v albech, ale má převážně tematické zaměření. V popředí jeho zájmu je válečná historie, např. korespondence ze zajateckých táborů či heydrichiáda. V archivu má však i zajímavosti z oblasti medicíny.

V tomto čísle Scanu začíná cyklus, v němž bude představena řada osobností medicíny na známkách i v korespondenci. Zahajujeme publikací zajímavého dopisu z roku 1921, v němž se objevují jména předních českých lékařů, převážně internistů, počátku 20. století.

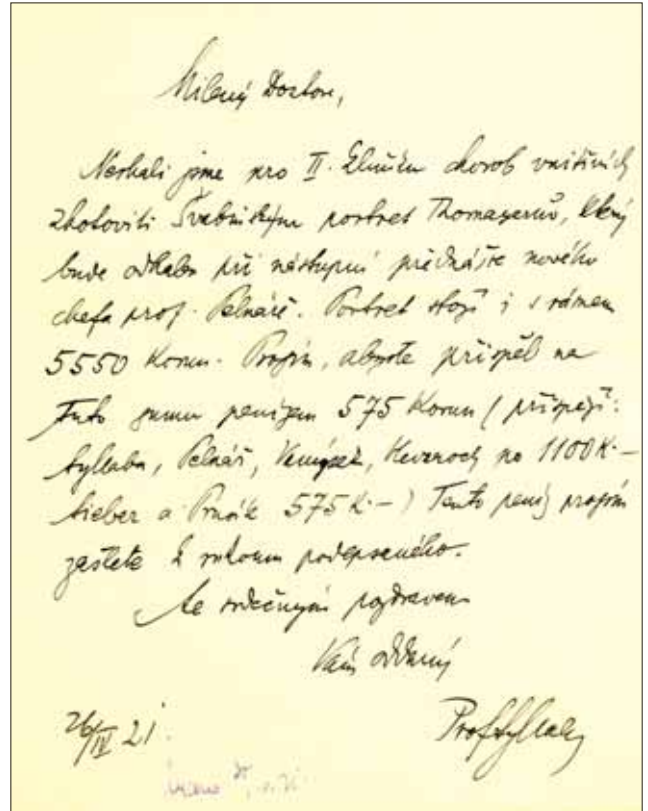
❖ Bohumil Prusík (1886–1964), profesor na univerzitě v Praze, internista; zavedl do české medicíny použití elektrokardiografu (1912) a arteriografie (1928). První český lékař navržený na Nobelovu cenu (1938).

❖ Josef Thomayer (1853–1927), profesor na univerzitě v Praze, internista; autor publikace Patologie a terapie nemoci vnitřních (1893). Psal i beletrii pod pseudonymem R. E. Jamot.

❖ Josef Pelnář (1872–1964), profesor na univerzitě v Praze, internista; žák a pokračovatel J. Thomayera.

❖ Ladislav Syllaba (1868–1930), profesor na univerzitě v Praze, internista; autor publikace Nauka o lékařském poklepu a poslechu.

❖ Rudolf Vanýsek (1876–1957), profesor na univerzitě v Brně, internista.

❖ Antonín Heveroch (1869–1927), profesor na univerzitě v Praze, psychiatr a neurolog; ředitel Zemského ústavu pro choromyslné u Kateřinek v Praze (1919–1927).

❖ Emil Sieber (1879–1964), profesor na univerzitě v Brně, internista.

CO TAKÉ ZAZNĚLO V SENÁTU ...

Chirurgové nebo řezníci

A nakonec k tomu měření rychlosti v obcích městskými strážníky. Často se říká: státních policistů je v ČR málo, nemají radary ani čas rychlost měřit. V této souvislosti jsem četl krásnou myšlenku: když je málo chirurgů budou operovat řezníci. Řezníci také umějí zacházet se skalpelem a s nožem, ale nemají tu správnou kvalifikaci.

Sexuální obtěžování a prokazování nevinny

Aby mohl být obžalovaný v demokratických zemích odsouzen, musí mu soud jeho vinu prokázat. V našem trestním zákoně také platí presumpce nevinny - kromě případu trestného činu „sexuálního obtěžování“. Zde musí naopak svou nevinu prokázat sám nařčený. Senátor K. B. vznesl dotaz, jak by svou nevinu prokazoval, když má zachovaný čich, není ani slepý, ani němý, ani chromý a chuť má také zachovanou.

Na schůzích Senátu PČR vyslechl a ze stenografických záznamů zpracoval Karel Barták

Ilustrace Vladimír Rencín

Svět pod vodou fotografuje Miroslav Netrefa již téměř tři desetiletí; jeho syn Štěpán objevil kouzlo potápění poprvé v jedenácti letech a následoval svého otce i v práci s fotoaparátem. Výstava podvodních fotografií Miroslava a Štěpána Netrefových byla k vidění od 11. března do 27. dubna na Lékařské fakultě UK v Galerii Na Hradě.

Miroslav Netrefa se začal potápět v roce 1974 a stál u zrodu podvodního ragby v Československu. V roce 1982 přibyl k potápění i fotografování pod vodou, a Netrefa tedy byl i jedním ze zakládajících členů Pražského klubu podvodní fotografie. Nutno dodat, že focení pod vodou nepředstavovalo v dobách reálného socialismu atraktivní koníček, ale spíše manuální dřinu spojenou s řešením řady technických problémů svépomočí. Miroslav Netrefa ve spolupráci se svými kamarády nejprve dva roky usilovně vyráběl potřebné pouzdro na fotoaparát a s focením samozřejmě začínal v českých sladkých vodách. Ostatně to je také prostředí, které dokonale ovládá; dokazuje to řada ocenění z českých i zahraničních soutěží a festivalů. Byl také několikrát členem týmu české reprezentace na mistrovstvích světa ve fotografování pod vodou, a to ve Francii, Norsku, Dánsku a Egyptě.

Štěpána Netrefu provázelo potápění a fotografie od dětství, s fotografováním pod vodou začal v roce 2002 a zatím sbírá ocenění na mistrovstvích České republiky s fotografiemi v bazénu.

Na výstavě v Galerii Na Hradě samozřejmě nechyběly fotografie Miroslava

Foto z vernisáže: zleva Josef Bavor, Bohumír Kráčmar (úvodní slovo), Miroslav Netrefa, Štěpán Netrefa

Netrefy z českých vod, ani oceněné snímky Štěpána Netrefy nafocené v bazénu, nicméně tím nejatraktivnějším z celé výstavy jistě byly podmořské záběry. Flóra i fauna moří je pro nás suchozemce stále velkou exotikou a nabízí obrovskou škálu barev i tvarů, a když ještě navíc fotograf na dně moře tu a tam potká nějaký vrak nebo potopenou sochu, pak je o atraktivní podívanou postaráno dvojnásob. Nicméně k tomu, aby mohly vzniknout takové fotografie, musí jejich autor dokonale ovládat techniku fotografování i potápění, musí umět skvěle pracovat se světlem a být stále ve střehu, protože podvodního světa jsou i otázkou schopnosti zachycení kouzla okamžiku.

Iveta Juranová

Ženské marnivosti Ivany Lukavské

Lékařská fakulta v Hradci Králové ve spolupráci s Uníí výtvarných umělců je pravidelným pořadatelem výstav v Galerii Na Hradě. Květnová výstava byla věnována fotografiím Ivany Lukavské a dostala název Ženské marnivosti.

Ivana Lukavská

Utajené prostory III.

Pro Ivanu Lukavskou marnivost představuje všechno to, co není povinné, co vlastně nemusí být, ale bez čeho by svět byl mnohem chudší. Sama se od roku 1991 žíví jako nezávislá fotografka a výtvarnice a vytváří módní, průmyslové a reportážní fotografie pro reklamní účely. V rámci tzv. marnivosti se utíká k fotografování figurativních motivů, aktů, abstrakcí a krajín.

V Galerii Na Hradě Ivana Lukavská tedy představila svoje akty, abstrakce tvořené montáží i reportážní fotografie z Kuby, Thajska, Egypta a Mexika. Skvělou atmosféru slavnostní vernisáže dne 29. dubna vytvořil jednak mužský vokální soubor Gentleman Singers a také malá módní přehlídka modelů Jitky Šedové, neboť pro módní návrhářku je ženská marnivost neodmyslitelnou součástí života a podstatou práce.

Iveta Juranová
Fotografie Jaromír Mareček

Modely Jitky Šedové

Konejšivá

PUTOVÁNÍ S PROFESOREM MALCEM

Prof. MUDr. Rudolf Malec, CSc., vyniká nejen jako odborník v neurochirurgii, ale také jako výtvarník a výborný kreslíř. U příležitosti jeho 85. narozenin se ve dnech 9. března až 6. května konala na lékařské fakultě, ve výstavním prostoru před děkanátem, výstava jeho kreseb a fotografií nazvaná *Obrázky z cest*.

Na počátku své profesní dráhy prof. Malec váhal mezi malířstvím a medicínou. Jeho výtvarné práce v roce 1945 posuzoval dokonce Karel Svoboda, který tehdejšímu absolventovi gymnázia napsal: „Vaše věci, hlavně ty pohybové jsou dobře viděny, někdy charakter postav dobře potrefen, dalo by se asi něco víc z Vás dostat.“ Zvítězila však medicína a kreslení se stalo pro prof. Malce celoživotním koníčkem. Je skvělým portrétistou a karikaturistou, rád kreslí obrázky ze života fakulturní nemocnice a lékařské fakulty, a protože je i velmi zdatným turistou, stal se skicák jeho pravidelným společníkem na cestách.

Tentokrát vystavoval svoje obrazové postřehy z Francie a Anglie z let 2006 a 2008. Mezi jinými tady například divákům nabídl v jediném obrázku formátu A4 vše, co lze spatřit na okružní jízdě Paříží, což od autora kromě zkratky vyžaduje i zručnost miniaturisty. Mohli jsme obdivovat preciznost jeho gotických katedrál – Rouen, Remeš, anglický Brighton. Zdejší královský palác se svými kopulovitými střechami plnými malinkatých věžiček a bohatými ornamenty na stěnách je totiž stavbou z pohádek tisíce a jedné noci. Nechyběla ale ani moderní Paříž v podobě čtvrti La Défense, anglická pobřežní skaliska či bárky na bretaňském pobřeží.

Přejeme panu profesorovi pevné zdraví, spoustu elánu a optimismu a ještě mnoho a mnoho zaplněných skicáků a krásných obrázků.

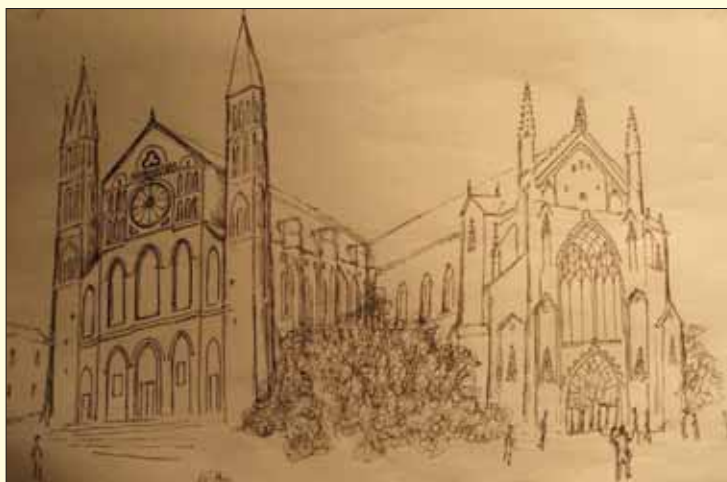
Iveta Juranová
Foto O. Procházková

Prof. Malec na vernisáži

Odliv v Bretani

Katedrála v Remeši

FOTBALOVÝ ZÁPAS

Ve středu 22. dubna se již po třetí uskutečnilo utkání „študáci vs. kantoři“. Zápas se opět konal na umělé trávě útulného stadionku Základní školy ve Štefcově ulici za stejných pravidel jako loni; nastoupila osmičlenná družstva (7 mužů + 1 žena) a hrálo se na 2x45 minut s možností neomezeného střídání v průběhu hry. Počasí opět přálo a divácká kulisa byla zase o něco větší než v předchozích letech. Při přerušení hry se uplatnila skupina půvabných roztleskávaček výrazně povzbuzující studentský tým. I učitelé měli nepřehlédnutelného věrného fanouška. Ten ještě loňský zápas prospal v kočárku, ale letos – už oblečen do slušivého úboru – fandil učitelům.

Kapitánovi družstva učitelů se tentokrát podařilo výrazně tým posílit o hráče z fakultní nemocnice, a to se na hře projevilo. Pro zranění nestratovala tradiční opora mgr. Kovařík, v případě potřeby mohli ještě nastoupit prof. Kuba či dr. Soukup. I mezi studenty byl o start v utkání velký zájem. Zápis zájemců se konal v centru ASM a již po pěti minutách byla soupiska plná. Zápas zahájila čestným výkopem doc. Stoklasová. Oba celky předvedly velmi kvalitní výkon a zápas měl zcela jednoznačně nejlepší úroveň ze všech dosud odehraných. K vidění bylo mnoho pohledných akcí zakončených přesnou střelbou hlavně ze strany učitelů. Většímu počtu gólů v síti studentů zabránil výborný výkon brankáře. V druhém poločase byla hra daleko vyrovnanější. Začal se projevovat věkový rozdíl a zřejmě i větší trénovanost studentů, učitelé však výsledek uhájili a přidali ještě jeden gól. Všichni aktéři bojovali s plným nasazením, ale v duchu fair play, takže nebylo třeba lékařského zásahu a rozhodčí měl usnadněnou pozici.

Kapitán učitelů Kučera byl spokojen s nasazením všech hráčů a ohodnotil výkon zejména Hoffmana, Reka a střelců gólů. Kapitán studentů Voborník vyzdvihl výborný výkon brankáře Trčky. Pořadatelsky i finančně se o letošní zápas postarala Asociace studentů medicíny.

Něco pro statistiky:

Studenti – učitelé 2 : 4 (poločas 1 : 3).

Rozhodčí: Ján Melek (5. r), asistenti Ján Brada a František Hájek

Střelci branek:

studenti – Voborník, Císař

učitelé – Binder a Holubec po dvou gólech

Sestavy družstev bez tradičního rozestavení, protože díky střídání se posty v průběhu hry měnily.

Studenti: Miloš Kotulek (6. r.), Jana Trnková (6. r.), Jan Adamec (5. r.), Milan Hloušek (5. r.), Jan Homolka (5. r.), Michal Koloros (5. r.), Pavel Mindžák (5. r.), Markéta Petrová (5. r.), Martin Trčka (5. r.), Martin Voborník (5. r.), Michal Císař (4. r.), Pavel Ježek (4. r.), Jakub Navrátil (4. r.), Kateřina Kubínová (2. r.), Jana Zaydlová (2. r.), Markéta Schestauberová (1. r.).

Učitelé: Mgr. Jiří Binder (farmakologie), dr. Petr Dvořák (rtg), dr. Peter Hoffman (rtg), dr. Petr Hájek (anatomie), doc. Josef Hanuš (biofyzika), Mgr. Jan Holubec (KTV), Mgr. Pavla Křiváková (fyziologie), Mgr. Jindřich Křoustek (KTV), dr. Otto Kučera (fyziologie), Mgr. Michal Kuchař (anatomie), dr. Miroslav Lojík (rtg), dr. Petr Motyčka (chirurgie), Michal Rek (rtg), ing. Rastislav Slavkovský (biochemie), Mgr. Iveta Szakošová (KTV).

A. Stoklasová

SPORTOVNÍ ÚSPĚCH NAŠICH STUDENTŮ

Koncem března proběhl v Martině (Slovensko) již 13. ročník hokejbalového turnaje studentů lékařských fakult i lékařů z České republiky a Slovenska. Zúčastnilo se celkem 28 týmů.

Pro méně informované o sportu – hokejbal je vlastně pozemní hokej v tělocvičně. Maximální počet členů mužstva je 9, hraje se v pěti.

Turnaje se zúčastnilo šestičlenné mužstvo naší lékařské fakulty – studenti 4.–6. ročníku. V základní části byly 4 skupiny po 7 týmech. Naši reprezentanti vyhráli všechny zápasy a postoupili do čtvrtfinále z 1. místa skupiny. Ve čtvrtfinále porazili 6:0 studenty domácí – martiné LF. V semifinále narazili na obhájce titulu – lékaře, absolventy LF v Martině a po velkém boji podlehl těsně 11:12. V utkání o 3. místo však zvítězili a získali tak bronzové medaile.

Je dobré, když studenti reprezentují naši fakultu nejen v lékařských oborech ale i ve sportu.

Pavel Zakreničný, 5. ročník

— Z HISTORIE ČESKÝCH ŠPITÁLŮ —

Kostelec nad Černými lesy – starý a nový špitál

Ve středověku zde stával hrad – sídlo Načeraticů, který počátkem 14. století přešel do držení pánů z Náchoda. V 15. století se podhradí rozrostlo v obec a panství se stalo vlastnictvím Slavatů z Chlumu. Habsburkové hrad v roce 1547 zkonfiskovali a přestavěli na lovecký zámek pro císaře Ferdinanda I. Koncem 16. století přešel na Smiřické, kteří jej počátkem 17. století prodali Lichtenštejnům. Marie Terezie Lichtenštejnská, provdaná Savojská, provedla počátkem 18. století rozsáhlé stavební úpravy zámku podle projektu Kristiána Minedi z Říčan. Nechala postavit barokní chudobinec (foto 1), tzv. „nový špitál“ – jednopatrovou, jednokřídlou obdélníkovou budovu se vstupním průčelím z jižní strany, nesoucí kamenný kříž a nad ním Savojsko-lichtenštejnský erb (foto 2). Ubytováno zde bylo 12 mužů a 12 žen, přestárlých zámeckých sloužících, tzv. „špitálníků“. Byla zde kuchyň, jídelna a byt pro kaplana (pečoval o jejich zbožný a ctomstný život); jídlo, pití, ošacení, otop, praní prádla a zaopatření pohřbu měli zajištěno. V budově byl zaveden ve své době zcela ojedinělý systém horkovzdušného vytápění všech místností (foto 3).

Špitál sloužil do roku 1921, v 70. letech byl přestavěn na bytové jednotky a postupně chátral. Byla navržena demolice, ke které naštěstí nedošlo. V roce 1990 byla provedena nákladná a velmi zdařilá rekonstrukce a v současné době objekt slouží jako ubytovna pro studenty České zemědělské univerzity v Praze (48 lůžek).

Druhý, tzv. „starý špitál“, postavil v polovině 16. století v Kostelci Jaroslav Smiřický pro vysloužilé zámecké služebnictvo. V současné době je přestavěn klasicistně a slouží jako hotel a částečně galerie (foto 4).

Jan Smit

STAROVĚKÁ MESSÉNĚ

– město vzbouřenců

Ze severního výběžku spartské akropole se nám směrem na západ otevírá nádherný pohled na vysoké hřebeny hor Taġgetos, které tvoří přírodní hranici mezi Lakónií a Messénií. Země divoké přírodní krásy a úzkých soutěsek, takřka neobydlená; z nejvyššího místa horstva se pod námi rozprostírá messénská nížina, do které se v dále zařezává moře. V době bronzové byla tato část Peloponnésu obydlena Lelegy, národem pojmenovaném po jejich prvním mýtickém vládcí. Králův syn Polykáón se oženil s dcerou argejského krále Trispa – Messéné. Ta toužila po vlastním království; shromáždili proto vojsko a vpadli do země, kterou na věčnou paměť nazvali jejím jménem – Messénií.

Kolem roku 1200 př. Kr. přichází ze severu Dórové (dědicové Héraklovi); vedeni Krestofontem (strýc Lakedaimóna), mísí se s původním obyvatelstvem a zůstávají na sousední Spartě zprvu nezávislí. Ta si částečně

ně podmaňuje Messénie, kterou podřízených. Obyvatelé dě, kterou obdělávali pro rovněž se stali nevolníky „heilóty“.

leky byli donuceni bojovat ve spartských. Neustále se množící vzpoury a porobných vrcholů první messénskou válkou

Kr.), po jejímž potlačení je obyvatelstvo zespártě. Část obyvatelstva se odmítla podří-

opustila Messénií a v jihovýchodní Itálii založila město Taras (Tarentum) roku 706 př. Kr.

V druhou messénskou válku (630 př. Kr.) se proslavil vůdce heilótů, zapřísáhlý nepřítel všeho spartského – Aristomenés. Opevnil se na hoře Ithomé, ale povstání bylo poraženo a vedlo k úplnému zotročení domácího obyvatelstva a dalšímu exodu části obyvatel na Sicílii, kde založili kolonii Messáná (Messina). Obyvatelstvo v porobných územích převyšovalo spartské 7:1, byla jim proto často vyhlašována válka a jejich zabíjení patřilo k vojenskému výcviku mládeže (např. v době peloponnéské války „osvobodili“ 2000 vycvičených heilótů a aby se zbavili perspektivních vůdců povstání, byli vzápětí povražďeni).

Odpor obyvatelstva vedl ke třetí messénské válce (464 př. Kr.), opět bezúspěšné. Skončila vítězstvím Sparty, Messénie zůstala porobená včetně celého jihozápadního Peloponnésu až do roku 371 př. Kr., kdy došlo k památné bitvě u Leukter („nejslavnější vítězství Řeků nad Řeky“).

Thébský vojevůdce a politik Epameinondas s polovičním vojskem, ale obratnou taktikou šikmého útoku, porazil se svými hoplity (foto 1) spartskou falangu (10 000 mužů)

včetně „posvátného houfu“ (tvořeného vzájemně si oddanými homosexuálními dvojicemi). Spartský král Kleombrotos padl s dalšími 1400 hoplity. Spartané ve zmatku uprchli z bojiště a nadvláda Lakedaimónu skončila. Sparta byla vojensky oslabena a projevil se v ní „nedostatek mužů – ganthiopiá“.

Epameinónás založil messénským v srdci země, na svazích posvátné hory Ithomé roku 369 př. Kr., město, které nazval po první mýtické královně. V době hellénismu nastal jeho zlatý věk.

Bylo vybudováno důmyslné pevnostní opevnění s věžemi, obepínající celé město v délce 9 km. Vstup střežila Arkádská brána (foto 2), mistrovské dílo vojenské architektury. Z obou stran byla chráněna širokými věžemi s dvěma portály – vnějším a vnitřním – vedoucími do kruhového nádvoří „dipyly“. Dlážděnou cestou sestupujeme kolem rozvalin divadla, procházíme stoou s nymfaiou Arsinoé a kašnou. Nejlépe dochovanou stavbou je Asklépiova svatyně (foto 3), zasvěcená bohu lékařství (synovi Arsinoé a jednoho z Dioskúrů). Na východní straně procházíme propylájami, oddělujícími odeion (foto 4) od synedriou – kamenného balkonu, kde se

scházela městská rada (foto 5). Na severní straně okrsku, zasvěceného Diu Sótéru (Spasiteli) je agora a na protilehlé straně řada svatyní a lázní. Východním směrem se nachází búleterion a monumentální stadion s pozůstatky gymnasia.

Významným umělcem, žijícím ve městě, byl sochař a architekt Dámofónt (183 př. Kr.), který vytvořil řadu staveb, soch a sousoší bohů a héróů.

Po době rozkvětu se město dostalo do područí barbarské Makedonie (344 př. Kr.) a po jeho „osvobození“ Římem (146 př. Kr.) začíná jeho úpadek. Úplné dílo zkázy je dokončeno Alarichovým vpádem (396 po Kr.) a slovanskými nájezdy v 9. století. Město se vylidnilo a zůstalo opuštěno ve prospěch rozvíjející se Mystry.

Slunce se sklání nad Arkádskou bránou, když opouštíme starověké Messéné a míříme na západ za dalším cílem naší pouti. V duchu přemýšlíme nad osudy lidí, bojujících proti přesile a brutální síle a obdivujeme jejich nezlomný odpor. Věčný boj dobra se zlem, za nezávislost a svobodu, je nejkrásnějším projevem řeckého hrdinství.

M. & J. Smitovi

Prof. MUDr. Jiří Horáček, CSc. (1952) pracuje na II. interní klinice od roku 1982, od roku 2000 jako zástupce přednosty pro výuku a vědu. Jeho hlavním profesionálním zájmem je endokrinologie a metabolismus. Fotografii se věnuje hlavně na cestách. Miluje zejména francouzský venkov a do některých fotograficky i vinařsky zajímavých oblastí se rád vrací autem i na kole.

Jiří Horáček: Slunečnice z Burgundska